

CİLT 11 SAYI : 7 TEMMUZ 1983

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

— Daha Sağlıklı Bir Kalkınma İçin...

Operatörler

— İşyeri Sağlık Sistemleri ve

İşyeri

— Tüketici Yetersizliği Gelişmekte Olan

— Üretim Güçlüğü Etkileri

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) TEMMUZ 1983

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü :

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Yönetim Kurulu Başkanı Ali Koçman

Yazı İşleri Müdürü :

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Genel Sekreteri Ertuğrul İhsan Özol

Adres : Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9

Harbiye - İST.

Telefon : 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak, TUSİAD

GÖRÜŞ'ün belirtmesi koşuluyla izinsiz kullanılabılır.

Basıldığı Yer : İleri Matbaacılık Basım Yayın

Koll. Şti Tel.: 522 25 77

Bu Sayıda

- Daha Sağlıklı Bir Kalkınma İçin....
Öneriler 4
- Genel Tercihler Sistemi ve
Türkiye 8
- Talep Yetersizliği Gelişmekte Olan
Ülkeleri Olumsuz Etkiliyor 10
- Petrol Piyasası Neden İstikrarsızlık
Gösterdi 13
- Kalkınma Kredilerinin Seyri 15
- Dünya Ticaretinde 1982'de Devam
Eden Düşüş 18
- Çeşitli Ülkelerde Araştırma ve Ge-
liştirme Harcamaları 20
- Ülkemizde İş Kazaları 23
- Çalışanların Verimliliği 27
- Kadın İşgücü 30

Daha Sağlıklı Bir Kalkınma İçin Öneriler

Son yıllarda Kalkınma stratejisi hakkında iktisatçılar aşağıdaki konularda fikir birliğine varmış görünüyorlar.

— Bir ülkede halkın çoğunluğunu oluşturanların temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar daha fazla ve ve daha iyi gıda maddeleri, temiz su, emniyet, sağlık, eğitim, sağlıklı bir konut ve uygun bir ulaştırmadır.

— Temel ihtiyaçların karşılanması için yalnız gelir bölüşümünün değil, üretim yapısının ve dağılımının ve dış ticaret sisteminin modernizasyonu zorunludur.

Piyasada alınıp satılan malların artması gerektiği gibi, bunları satın alabilecek satın alma gcnnde dengeli artması gerekmektedir. Kamu hizmetlerinin sadece genişlemesi yetersiz olup ağdaş ölçülere göre devamlı düzenlenmesi zorunludur.

— Fakirlerin büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşadığına göre i tüketim için gıda maddeleri üretimine ağırlık veril-

melidir. Tarım kalkınması geçikme ile sanayii izlemiştir. Bu nedenle kalkınma hızını aşağıya doğru çekmiş ve sanayileşme dengeli olmamıştır.

— Kırsal nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için kredi, yayın hizmetleri, gübre, su elektrik ve tohumun küçük çiftçilere intikali sağlanmalıdır.

— Küçük çiftçinin piyasaların bulunduğu şehir ve kasabalara gelmesini sağlamak için köy yollarına ve pazarlama hizmetlerine ağırlık verilmelidir.

— Her küçük çiftçi grubuna bölge düzeyinde hizmet edebilecek modern üretim, pazarlama, finans ve yayın hizmetleri oluşturulmalıdır.

— Emek yoğun, fakat aynı zamanda verimli teknolojilerin geliştirilmesine imkân verilmelidir.

— Kırsal alandaki şehirlerde orta düzeyde sağlık, eğitim gibi, sosyal hizmetler geliştirilmelidir.

— Bu yeni yapı büyük şehirlere akımı azaltacak, bazı hizmetlerin ağır maliyetlerinde tasarruf sağlayacak mahalli ve bölgesel katılmanın capını büyütecektir.

— Bu politikaların yürütülmesinde ve finansmanında her şeyi merkezi idareden

beklemek doğru olmadığı gibi mümkün de değildir. Kırsal alanda tasarruf ve yatırımlarda katılmaya, işbirliğine, özel teşebbüse ve piyasa kuvvetlerine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Devlet sektörünün ekonomide işgal ettiği yer verimliliği olumsuz şekilde etkileyecek boyutlara ulaşmamalı, devlet - özel sektör optimum dengesi üretim ve tüketim de sağlanmalıdır.

— İmalat sanayiindeki başarılar tarımın gecikmesini su yüzüne çıkarmıştır. İç tüketim için gıda maddeleri üretimini genişletme ihtiyacı kısmen sınai üretimin genişlemesi sonucu önem kazanmıştır.

— Artan işsizlik de kısmen imalat yatırımlarının yüksek verimliliğinin ve büyümenin bir sonucudur.

Eğitim ümit ve beklentilerin yükseltilmesine yol açmakta ve kırsal alanlardan şehirlere akımı şiddetlendirmekte ve diplomalı işsizlerin çoğalmasına yol açmaktadır.

— Bütün bu kalkınma konularını ele alırken katı doktriner görüşlerden uzak kalmak gerekir. Unutmamak gerekir ki, ekonomi biliminin büyük isimleri kendi zamanlarında önem kazanmış sorunlara değişen siyasi ve ekonomik şartlara ve fırsatlara

karşı tepkiler şeklinde ortaya çıkmıştır. 1983'de yeni sorunlar karşısındayız ve yeni çözümler getirmek durumundayız. Şüphesiz son otuz yılın kalkınma tarihinde yanlışlar, çıkmazlar ve sağlıksız başlangıçlar olmuştur.

Bu sorunlara ve güçlüklerle şu şekilde bir yorum getirmek mümkündür. Bunlar belki de daha önceki sorunların başarılı bir şekilde çözmenin yarattığı yan sonuçlardır.

Ekonomide bir sorunun çözülmesinin bir seri yeni sorunlar doğurması olağandır. Önemli olan ekonomi biliminin son gelişme durumuna göre alternatif çözümler arasında uzun vadede optimum olanı seçebilmek ve uygulayabilmektir.

Genel Tercihler Sistemi ve Türkiye

Gelişmekte olan ülkeler sanayileşmiş ülkelerce değerli mallar için tanınan gümrük indirimlerine genel tercihler sistemi kısaca GSP (Generalised System of Preferences) denilmektedir. GSP dahilinde gelişmekte olan ülkelerin ihracatçıları sanayileşmiş ithalatçı ülkenin imalatçıları ile müsavi düzeye, diğer yabancı ihracatçılara karşı ise avantajlı bir duruma getirilmektedir. Gümrük indirimleri yarı mamüller ile tam mamüllerin yanısıra tarıma dayalı işlenmiş veya işlenmemiş ürünler için geçerlidir.

Bu sistem çerçevesinde ithalat yapan OECD ülkeleri şunlardır : Avusturya, Japonya, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, ABD.

137 bağımsız gelişmekte olan ülke ile 100 bağımlı devletin OECD projesi çerçevesinde GSP'den faydalanması kararlaştırılmıştır.

Bu ülkeleri takip eden 10 tercihli ülke 1980 yılında toplam OECD ithalatının yüzde 50'sini eline geçirmiştir. İlk 10 ülkeyle ikinci

grup GSP çerçevesinde yapılan ihracatın yüzde 86'sını teşkil etmektedir. Üçüncü grubu teşkil eden en az gelişmiş ülkeler için durum değişiktir. Ticarî politikaların en az gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınmalarını hızlandırıcı nitelikte olup olmadığı tartışma konusudur, zirâ bu ülkelerin ihracatları zaten önemli miktarda değildir, ayrıca ham maddelerde sınırlıdır. Ancak bu maddelerle ilgili gümrük tarifelerinde indirimler söz konusudur.

En az gelişmiş ülkeler 1980'de toplam GSP ithalatının ancak yüzde 1'ini teşkil etmekle birlikte 282.1 milyon dolarlık ihracatları için (toplam ihracatlarının yüzde 15'i) tercihli tarife uygulanmıştır.

Talep Yetersizliği Gelişmekte Olan Ülkeleri Olumsuz Etkiliyor

İngiltere'de National Institute of Economic and Social Research adlı kuruluş dünya ticaret hacminin 1983'de yüzde 1, 1984'de ise yüzde 4 artacağını tahmin ediyor. Başka kaynaklar ise ticaret hacminde 1983'de herhangi bir gelişme olmayacağını 1984'de ise yüzde 2 artış olacağını belirtiyor. En büyük düşüşün OECD'den kaynaklanacağı tahmin ediliyor.

Dünya ihracatının yüzde 56'sı imalat sanayii ürünleri olup, bu miktar endüstrileşmiş ülkelerin toplam ihracatlarının 3/4'ünü teşkil etmektedir. Petrol üretmeyen gelişmekte olan ülkelerin ihracatı da toplam ihracatın yüzde 40'ı kadardır. Belli başlı 7 sınai ürün ihracatçısı ülkeden Japonya 1975'den beri en hızlı ihracat artışı gerçekleştiren ülkedir. Bunu İtalya ve Kanada takip ediyor.

Ham maddeler dünya ticaretinin yüzde 40'ını teşkil ediyor. Ancak bu ürünlerin ticaret hacmi endüstrileşmiş ülkelerden gelen talep azaldıkça olumsuz yönde etkilenmektedir.

Emtia fiyatlarının düşmesi ve bunun sonucu olarak gelirlerin azalıp ödemeler dengesi sorunlarının ortaya çıkması petrol üretmeyen gelişmekte olan ülkelerin 1982 yılında ithalat hacimlerinin yüzde 3.0 oranında azalmasına neden olmuştur.

Genel olarak fiyatlardaki düşüşler geçen sene devam etmiştir. Ekonomik faaliyetlerin düşük olmasının yanısıra, mahsulün bol olması, faiz oranlarının yüksek olması, tüketici stoklarının azalması ve zaten yüksek olan üretici stoklarının daha da artması fiyat düşüşünün nedenleri arasında sayılabilir. OECD ülkeleri fiyatların düşmesinden oldukça kârlı çıkmışlarsa da, bu ülkelerin 2/3'si mal ithalatlarını OECD içinden yapmaktadır.

Avustralya ve Kanada gibi net emtia ihracatçıları için fiyatların düşmesinin ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bununla birlikte bunun etkisi tek bir emtia

ihracatından elde edilecek dövize bağımlı olan petrol üretmeyen gelişmekte olan ülkeler için çok daha fazladır. Örneğin, bakır Zambia'nın ihracatının yüzde 94'ünü, alüminyum/boksit Jamaika'nın ihracatının yüzde 78'ini teşkil etmektedir.

Petrol Piyasası Neden İstikrarsızlık Gösterdi

1970'li yıllarda başlayan petrol piyasasındaki ani değişikliğin nedenleri üzerine Őimdiye kadar pek tatminkar bir cevap bulunduğu söylenemez. Petrol fiyatlarındaki ani artış için en geçerli cevap; bu işte OPEC'in sorumlu olduğunu söylemekdi. Ancak bu pek inandırıcı bir cevap değildir. OPEC 1960 yılında kurulduğuna göre, 1960 ile 1970'li yıllar arasındaki davranış değişikliğinin bazı nedenleri mevcuttur. 1970'li yıllara kadar OPEC üyeleri hem sayıca hem de güç itibariyle kendilerine olan güvenlerinin artmasıyla, 1960'lı yıllara oranla çok daha güçlü bir yapıya gelmeleri başlıca amaçlarıydı. 1973 Arap - İsrail savaşında petrol üretimini kısıtlayıcı bir başka önemli etken olmuştur. Eğer ekonomik faktörler etkili olmasaydı, büyük petrol üreticisi ülkeler (S. Arabistan, İran ve Irak) 1970'li yıllarda petrol kıtlığını daha hissedilebilir hale sokabilirdi. Bu ekonomik faktörlerdeki ana unsuru teknik bir deyişle, üreticilerin tahmini değer artış oranları ile, paranın işletilmesinden doğacak gelir oranlarının mukayesesini yapma durumundaydılar. 1960'lı yılların geçerli görüşü, «Bugü-

nün petrolünü çıkarmayı yarına bırakma» şeklindeydi ve sonuç olarak 1960 - 1970 döneminde petrol üretimi iki misli fazla artış kaydetti. Petrol üretiminin bu denli yüksek artması, aniden ilerde bir petrol kıtlığı korkusunu gündeme getirerek, fiyat artışları 1970'li yıllarda değişmeye başladı. Bu dönemdeki genel kanı, petrol fiyatlarının 1980'ne kadar 2-3 misli artacağı şeklindeydi. Halbuki bu beklentiler, dünya petrol üretimi gittikçe artan bir hızdan sabit veya makul bir düzeydeki artış çizgisine getirdi.

Son yıllardaki OPEC'in petrol fiyat artışlarında hatta düşmelerinde büyük ve yegane unsur olduğu söylenemez. 1979 - 80 fiyat artışları genellikle İran devriminden ve İran - Irak savaşının getirdiği yokluk endişesinden kaynaklanmaktadır. Petrol fiyatlarının 1970'li yıllarda diğer enerji türlerine oranla önemli ölçüde artmış ve bunun üç önemli sonucu olmuştur.

- a) Enerji üretimi bir önceki döneme oranla daha az bir hız göstermiş,
- b) Dünya ham petrol tüketiminde bir artış olmamış aksine 1979 yılından beri azalma eğilimine girmiş
- c) Petrolün bazı enerji türleriyle ikamesi gerçekleşmiştir.

Kalkınma Kredilerinin Seyri

Zengin sanayileşmiş ülkeler 1982 yılında resesyona rağmen geçen yıla oranla fakir ülkelere daha fazla yardımda bulunmuşlardır. OECD Kalkınma Yardımı Komitesi'nin 17 üyesi 28 milyar dolar veya GSMH'nin yüzde 0.39'u kadar yardım vermişlerdir. 1980 ve 1981 yıllarında bu oranlar sırası ile yüzde 0.38 ve yüzde 0,35 idi. Herne kadar yardım oranının 1981'de düştüğü görülmüyorsa da 1976 - 77'den 1981 - 82'ye kadar geçen 5 yıl içinde reel olarak ortalama yüzde 5 artmıştır.

1970 yılında toplam GSMH'nin yüzde 0,34 ü olan DAC üyelerinin yardımları Birleşmiş Milletlerin öngördüğü yüzde 0.7'nin çok gerisinde kalmıştır. Hollanda, Norveç ve İsveç GSMH'lerinin yüzde 1'inden, Avusturya, Avustralya, Belçika, Fransa ve Danimarka'da yüzde 0.5'inden fazlasını yardım olarak ayırmıştır. ABD'inde bu oran 1970'

de yüzde 0,32 iken, 1982'de yüzde 0,27'ye düşmüştür. Genellikle Dünya Bankası gibi kuruluşlar kanalı ile verilen yardımlar 1981 yılında Senatoda tepki yaratmıştır. International Development Association'a (IDA) yapılan katkılar da 1982 yılına kadar gecikmiştir. IDA verilecek ekstra 245 milyon doların kaderi hâlâ kongrede beklerken, bu onaylanana kadar diğer zengin ülkeler IDA'ye daha fazla katkıda bulunmayı tartışmayı reddetmektedirler.

Geçen sene 5 ülke yardımlarını önemli ölçüde arttırmıştır. Avustralya yardımını 1981'de GSMH'nin yüzde 0.41'inden 1982'de yüzde 0.57'ye, Avusturya yüzde 0.48'den yüzde 0.54'e, İtalya yüzde 0.19'dan tahminen yüzde 0.24'e, Norveç yüzde 0.82'den yüzde 1.01'e İsveç yüzde 0.83'den yüzde 1.02'ye yükseltmiştir.

Diğer 7 üye oransal olarak yardımlarını artırırken, Belçika ve Hollanda'nınkiler aynı kalmıştır. Kanada, Yeni Zelanda ve İngiltere ise yardımları kesmiştir.

Diğer kaynaklardan sağlanan yardımlar azaldığı için 1982'de DAC yardımlarının artmasına daha fazla ihtiyaç vardır. OECD tahminlerine göre az gelişmiş ülkelere uzun vadeli banka kredileri 1981 yılında 24 mil-

yar dolar iken 1982 yılında 18.5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu miktar uzun vadeye çevrilen kısa vadeliileri de kapsadığı için yukarıdaki miktardan daha da düşüktür. OPEC ülkelerinin verdiği resmî yardımlar da düşerken, COMECON'un ki GSMH'nin yüzde 0.13 olarak kalmıştır.

DAC ÜLKELERİNCE VERİLEN YARDIMLAR (GSMH % olarak)

Hollanda	1,5
İsveç	1,0
Norveç	0,6
Danimarka	0,4
Fransa	4,0
Belçika	0,5
Avusturya	0,9
Avusturya	0,4
B. Almanya	3,2
Kanada	1,2
İngiltere	1,8
Finlandiya	0,1
Japonya	3,0
Yeni Zelanda	0,1
ABD	8,3
İsviçre	0,3
İtalya	0,8

Dünya Ticaretinde 1982'de Devam Eden Düşüş

1982'de GATT'ın ticareti geliştirme toplantısında dünya ticaret hacminin yüzde 2 oranında gerilediği bildirilmiştir. Doların değer kaybetmesiyle dünya ticareti 1982 senesinde 1981'e oranla yüzde 6 oranında gerileyerek yaklaşık 1.800 milyar dolara düşmüştür.

Tarım ve madencilik sektörlerinde görülen ilerlemenin aksine, imalat sanayii ticareti yüzde 1 oranında üretim ise yüzde 2 oranında gerileme göstermiştir.

Alışagelmiş petrol ihracatçısı geliştirmekte olan ülkeler sanayi mamülleri ithalatlarında bir azalma olduğunu kaydederlerken, diğer geliştirmekte olan ülkelerin ithalatları yüzde 8 civarında gerilemiştir. Sanayileşmiş ülkeler arasında üretim sanayii ticaretinin hacmi duraksama gösterirken, geliştirmekte olan ülkelere yaptıkları sanayi ürünleri ithalatı genişlemiştir.

1982 senesinde sanayileşmiş ülkelerin gayri safi yurt içi hasılları yüzde 0.5 oranında, sanayi üretimleri ise yüzde 4 oranında gerilemiştir.

İhracat ve ithalat bilhassa yakıt alımlarındaki azalma ve petrol ihracatçısı olmayan gelişmekte olan ülkelere ulaştırmadaki gerileme nedeniyle yüzde 1 oranında düşmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerin ihracat gelirleri ise yüzde 20 oranında 1981 seviyesinin altına düşerken, ithalatlarında yüzde 3 oranında gerileme görülmüştür (reel olarak hafif artış vardır). Cari işlemler dengesi fazlası 1980'de 115 milyar dolardan 1982'de 20 milyara inmiştir.

Diğer gelişmekte olan ülkelerde gayri safi yurt içi hasılanın büyüme hızı harp sonunun en düşük oranı olan yüzde 1'e düşmüştür. Bu ülkelerin ihracat hacimleri değişirken, ithalatları gerilemiştir.

Ticaret hadlerinde ham madde ihracat fiyatlarının düşüklüğü sebebiyle azalma görülmektedir. Bu ülkelerin dış ticaret açıkları 1982'de bir önceki yılki 60 milyar dolardan 40 milyar dolara düşmüştür. Aynı şekilde cari işlemler dengesindeki açık azalmıştır.

Doğu Avrupa ülkeleri yaklaşık 4 milyarlık bir ihracat fazlası kaydederken, Sovyetler Birliğinin ticaret fazlası 8 milyar dolara Çin'inki ise 4.6 milyar dolara yükselmiştir.

Çeşitli Ülkelerde Araştırma ve Geliştirme Harcamaları

Gelişmiş ülkelerin bilimsel ve teknolojik üstünlüğe sahip olmaları için yaptıkları çabalar genelde Araştırma ve Geliştirme çalışmaları olarak tanımlanmaktadır. Araştırma ve Geliştirme çalışmaları (A+G) genellikle üç ayrı dala (temel, uygulama ve deneysel) ayrılmıştır. Araştırma ve Geliştirme çalışmaları için kullanılan temel göstergelerin başlıcaları şunlardır :

- Araştırma + Geliştirme harcamaları ile uzman bilim adamı sayısı,
- Bilimsel araştırmalarla ilgili yayınların niteliği ve niceliği, böylece uluslararası alandaki katkısı,
- Uygulamaları Araştırma Geliştirme ile elde edilen sonuçlar, buluşlar, patent sayısı vb. BM Unesco'nun yayınladığı verilere göre, Araştırma - Geliştirme için dünyada ulusal gelirlerinden en fazla pay (%) ayıran ülkelerin başında Doğu Bloku ülkeleri gelmektedir.

SSCB (4.8), D. Almanya (4.0) ve Çekoslovakya (3.9) ile önde gelmektedir. Bu ülkeleri Federal Almanya (2.3), ABD (2.2), İsviç-

re (2.2), İngiltere (2.1); takip etmektedir. Diğer OECD ülkelerinin Araştırma Geliştirme harcamaları payı ise yüzde 1-2 arasında değişmektedir. Ancak bu sıralamadaki ülkelerin Araştırma - Geliştirme/GSMH oranlarına esas olan değerlerin farklı yöntemlerle hesaplandığı ve farklı yılları kapsadığı dikkate alınmalıdır. (Doğu Bloku ülkeleri GSMH yerine, GSYİH rakamını kullanmaktadır) diğer bir kısım ülkeler ise (İsviçre, Danimarka, Norveç, İspanya) Araştırma Geliştirme oranını ulusal gelirin bir yüzdesi olarak almaktadırlar.

1978 yılının verilerine göre (GSMH'nın yüzdesi olarak) Araştırma - Geliştirme harcamaları ele alındığında bu oran; Fransa'da (1.76), Federal Almanya'da (2.37), Japonya (1.93), İngiltere (2.11), ABD (2.23) ve SSCB'de (3.47) olarak belirlenmiştir. Diğer yandan OECD ülkelerinde «Araştırmacı» olarak tanımlanan personelin (temel ve uygulamalı bilim dallarında) gelişimi şöyledir. ABD bu personelin (temel ve uygulamalı bilim dallarında) gelişimi şöyledir. ABD bu alanda 603.2 bin araştırmacı ile ilk sırayı almıştır. Japonya 304.8 bin ile ikinci, F. Almanya ise 110.2 bin araştırmacıyla üçüncü sırada yer almaktadır.

OECD ÜLKELERİNDE ARAŞTIRMACI SAYISI

(Temel ve uygulamalı bilim dallarında)

ABD	603.3
Japonya	304.8
F. Almanya	110.2
İngiltere	98.9
İtalya	38.9
Kanada	22.0
Avusturalya	17.6
Hollanda	14.8
İsveç	14.8
İsviçre	9.8
Belçika	9.2
Finlandiya	5.9
Norveç	5.6
Danimarka	4.8
Avusturya	4.2
Yunanistan	2.0

Sıralamadaki diğer ülkeler ise, İngiltere (98.9 bin), İtalya (38.9 bin), Kanada (22.8 bin) ve Avustralya (17.6 bin) gelmektedir. En az araştırmacıya sahip ülkeler ise Danimarka (4.8 bin), Avusturya (4.2 bin) ve Yunanistan (2.0 bin) dir.

Kaynak : TÜBİTAK

Ülkemizde İş Kazaları

Son yıllarda Türkiye'de dikkat çeken önemli bir konu da iş kazalarıdır. 1970 - 81 yılları incelendiğinde, bu dönem içinde ülkemizde vuku bulan toplam iş kazaları sayısı 2.094.949'a ulaştığı görülmektedir. Ortalama olarak her yıl 174.579 toplu iş kazası, 2.863 kişinin ise sürekli iş göremez hale geldiği ve yıllık olarak 1.089 vatandaşımızın bu kazalarda hayatlarını kaybettiği görülmektedir.

Türkiye ile diğer ülkelerdeki iş kazaları ve ölüm ile sonuçlanan kazalar mukayese edildiğinde özellikle 1977 - 81 yılları arasında en çok ölümlü iş kazalarının Türkiye'de olduğu görülmektedir. Bu beş yıllık dönemdeki ortalama sonuçlara göre, ölüm ile sonuçlanan iş kazalarında ülkemizin, Fransa'dan 9.17, ABD'den 8.72, Yugoslavya'dan 3.67, B. Almanya'dan 3.61, Mısır'dan 1.96 kez daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

TÜRKİYE'DEKİ İŞ KAZALARI

Yıllar	Toplam İş Kazası	Sürekli iş Göremezler	Toplam Ölüm Sayısı
1970	144.483	3.258	793
1971	148.822	2.851	758
1972	160.585	2.581	807
1973	176.993	2.535	1.011
1974	180.375	2.762	1.117
1975	182.601	2.764	1.038
1976	196.341	3.187	1.113
1977	199.961	3.954	1.309
1978	193.998	3.075	1.178
1979	186.089	2.905	1.448
1980	159.600	2.577	1.320
1981	165.101	2.487	1.173
Toplam	2.094.949	34.356	13.065
Yıllık Ortala.	(174.579)	(2.863)	(1.089)

Kömür üreticisi olan ve ILO'ya düzenli bilgi gönderen Türkiye dahil sekiz ülkede beş ana iş kolu ile kömür madenciliği işkonusundaki kazalar karşılaştırıldığı takdirde bu

sektörlerdeki ölümlü iş kazalarının ülkemizde çok yüksek oranlara yükseldiği görülmektedir. Türkiye'deki ölümlü iş kazalarının genellikle en çok, kömür madenciliği ve Maden - Taşocaklığı iş kolunda yoğunlaştığı anlaşılıyor. Ülkemizdeki iş kazaları ortalaması (1972-81) on yıllık dönemde yüzde 9.33'tür. Bu duruma göre kömür madenciliği iş kazası ortalaması, Türkiye ortalamasının 2 kat üzerindedir. Kömür işkolunda hastalık oranı ise; 21 kat, sürekli iş göremezlik oranı 6.80 kat, ve kazalardaki ölüm oranında 7.61 kat Türkiye ortalamasından yüksektir.

ÜLKEMİZDEKİ ÇEŞİTLİ SEKTÖRLERDEKİ ÖLÜMLÜ İŞ KAZALARI (%)

SEKTÖR	1970	1973	1976	1979
Maden. Taşocak	3.20	4.10	3.00	4.29
İmalat Sanayi	0.16	0.19	0.18	0.24
İnşaat Sanayi	0.86	0.94	0.91	0.93
Demiryolu Taş.	1.35	1.30	0.95	1.33
Kömür Maden.	4.00	5.50	4.20	6.08
Genel Toplam	9.57	12.03	9.24	12.87
Kömür Mad. oranı yüzde	41.80	45.72	45.45	47.24

SSK'nın verilerine göre, iş kazası ve meslek hastalığı tedavi giderleri olarak kurumca ödenen tutar 1980 yılında 8.286 milyon TL., 1981 yılında 11.087 milyon ve 1982 yılı tahminlerine göre 15.033 milyon TL. ulaştığı anlaşılmaktadır.

Milli ekonomimize olumsuzca yansıyan bu önemli zararın ve insan kaybımızın diğer ülkelerle kıyaslandığında ilk sıralarda yer almamız bu alanda gerekli önlemlerin bir an önce alınmasının gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynak : ILO/Türk İş/SSK.

Çalışanların Verimliliği

Çalışanların verimliliğini olumlu yönde etkileyebilmek için yöneticilerde bulunması gereken özellikler bugün artık bellidir. Çalışanları doğrudan etkileyen en önemli unsurlardan biri hiç şüphesiz sorumlu oldukları kişinin yani, «patron»un yönetim şeklidir. Yöneticiler her şeyden önce farklı karakterde kişilerle iyi bir iletişim kurabilecek kapasitede olmalıdırlar. Örneğin; çalışanlardan bazıları işlerinde tam serbesti isterken, bazıları işin sınırlarının kesin olarak belirlenmesini isteyebilirler.

Çalışanların kişisel farklılıkları yöneticinin liderlik fonksiyonlarını duruma göre değiştirmesini gerektirir. Sadece bir çeşit yönetim stiline uygun ve doğru olduğunu düşünerek uygulamaya geçmek hem çalışanların moralini bozar, çalışma isteklerini yok eder, hem de gerçekçi değildir.

Herne kadar yönetimdeki kişiler günlük işler hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olamazlarsa da, iyi bir yönetici bir projenin her

safhasında problemleri çalışanlarla tartışabilecek kadar konu hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Yöneticinin bundan yoksun olması halinde, çalışanların yönetime olan saygıları azalır, bu da işten tatminsizliğe neden olur.

Bir yönetici sadece söyleneni dinlemekle yetinmemeli, kelimelerin ardındaki manaları da anlayabilmelidir. Problemleri sabırla dinleyerek konu ile ilgili anlamlı sorular yönetmek çalışanların güvenini artırır.

İyi bir yönetici çalışanların üstlerinin ve diğer iş arkadaşlarının fikir ve bilgilerinden serbestçe haberdar olmalarını sağlamalıdır. Organizasyonun her kademesinde olup bitenden haberdar olmak ve faaliyetlere katılmak çalışanların verimliliğini artırır. Ayrıca, çalışanlara organizasyon ile ilgili gelişmeler hakkında bilgi verilmelidir. Yöneticinin emir vermek yerine tavsiyede bulunur tarzda konuşması verimliliği arttırmak için diğer bir yöntemdir. Diğer yandan, çalışanların başarılarından korkmadan, onları kıskanmadan teşvik etmek ve bu başarıları iftihar kaynağı olarak görmek de bir yöneticide bulunması gereken özelliklerdir. Kısaca yönetici, övgü ve teşvikde de eli açık olmalıdır. Daha da önemlisi ken-

di pozisyonundan emin olmalı ve mesai arkadaşlarının amaçlara ulaşmada daha iyi fikirleri varsa bunları diğerlerine açıklayıp önem vermelidir. İdeal olarak her yapılan işin eski bilgi ve tecrübelerle yeni bir katkıda bulunması ve kişiye iş alanında büyüyenlerle izlenimini vermesi gerekir. Bu da hem karar verme yetkisi hem de kişisel sorumluluk verilmesi ile sağlanabilir. Kısaca, üst kademe yöneticiler üzerinde etkili olabilen katılımcı yönetimin uygunluğuna inanan bir «patron» verimliliğin devamlı olmasını sağlayabilir.

Kadın İşgücü

OECD ülkelerinde kadınların toplam işgücü içindeki yerlerinin gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir. 1970 - 81 döneminde istihdam 31.8 milyon kişi artmıştır. Bunun 23.6 milyonusunu kadınlar oluşturmaktadır. Diğer yandan işsiz kadın sayısı 6.7 milyon iken, erkek sayısı 8 milyondur.

1970'lerde yaşanan şiddetli resesyona rağmen kadınların işgücü piyasasına girişlerinde bir yavaşlama olmamıştır. Ayrıca, konjonktürün farklı safhalarında kadın ve erkeklerin istihdam sorunlarından etkilenmeleri farklı olmuştur. Resesyounun en şiddetli olduğu 1974 - 75 ve 1980 - 81 dönemlerinde kadınlar arasında işsizlik erkeklerle oranla daha yavaş artmıştır. 1970 - 73, ve 1975 - 79 resesyoun öncesi dönemlerde ise işsizlik kadınlarda daha hızlı artmış ve daha yavaş azalmıştır.

Bu durum kadın ve erkek işgücünün sektörel dağılımının farklı olması ile açıklanabilir. Kadınlar daha çok hizmet sektöründe, özellikle kamuda, istihdam edildiklerinden, resesyonun etkisi daha az hissedilmiştir. Erkeklerin daha çok inşaat ve imalat gibi konjunktürel dalgalanmalardan çok etkilenen sektörlerde çalışmaları istihdam durumlarını hızla etkilemektedir.

Kadınların işgücüne katılım oranları, part-time işler gözönüne alınmazsa yanıltıcı olabilir. Birçok OECD ülkesinde kadınların üçte biri part-time işlerde istihdam ediliyorlar. Genel olarak kadınların katılımının yüksek olduğu ülkelerde kadınlar için part-time iş oranı da buna oranla yüksektir.

Kadın işgücünün yaş yapısı, erkeklerinkinden pek farklı değildir. Katılım oranının yüksek olduğu yaş grubu 20 - 54, özellikle 35 - 44'dür. Aynı zamanda hemen hemen tüm ülkelerde hem kadınlar hem de erkekler için 20'nin altı ve 54'ün üstündeki yaşlarda katılım oranı düşmektedir. Kadınların katılımına yalnızca ilk defa iş piyasasına girenler değil, çocuk sahibi olduktan sonra tekrar çalışmaya başlayanlar da dahil edilmektedir. Evli kadınların işgücüne